

Elisabet Sahtouris je stručnjak za evolucijsku biologiju, futurist i savjetnik pri UN-u. Autorica je knjige Gaia and EarthDance, suautorica s Willis Harmanom na knjizi Biology Revisioned, predavač i govornik u brojnim TV i radijskim emisijama širom svijeta.

Biologija globalizacije

Elisabet Sahtouris

S pozicije makrobiologa kao promatrača ljudske rase ohrabrujuće je vidjeti ovakav veliki interes za globalnu ljudsku zajednicu s pravednijim i ekološki održivim gospodarstvima. Radujem se da su se riječi "zajednica" i "vrijednosti zajednice" vratile u naš rječnik sada kad je s njih skinuta sovjetska stigma. Mnogo smo patili zbog njihovog nepostojanja. Veliko je pitanje možemo li obnoviti zajednicu i vrijednosti zajednice prije nego sve bude izgubljeno.

S pozicije evolucijskog biologa globalizaciju vidim kao nešto prirodno, neizbježno i poželjno. Ona se već odvija i nepovratni je proces. Jedan dio procesa odrađujemo vrlo dobro kroz suradnju (sustavi globalne telefonije, pošte i putovanja zrakoplovom), ali najvažniji aspekt globalizacije - gospodarstvo - trenutno je postao prijetnja opstojnosti cijele naše civilizacije. Iz tog razloga, moramo postati svjesniji učesnici u ovom procesu.

Život je na sreću fleksibilan te smo svjedoci rastućeg vala protesta kao i tihih rasprava o ekonomskoj globalizaciji. To su zdrave reakcije koje nam pomažu u preživljavanju. Njihove zajedničke karakteristike očituju se u prepoznavanju da su vrijednosti zajednice pregažene u opasnim procesima koji postavljaju ogromne profite za maleni broj ljudi ispred ostalih interesa čovječanstva. Većina ljudi koji promatraju probleme tržišnog kapitalizma svjesni su da se mjerenje uspjeha mora pomaknuti s novca na blagostanje za sve. Da bi se to učinilo vrijednosti zajednice se moraju sačuvati kako bi se osigurala ravnoteža lokalnih i globalnih interesa koje dijelimo jedni s drugima i s ostalim vrstama.

Evolucijski proces nikad ne uspijeva ukoliko se interesi pojedinaca, zajednice, ekosustava i svemira ne poklapaju istovremeno i skladno. To je gledište biološke evolucije koja nažalost još nije dobila na važnosti i stoga još nije ugrađena u našu društvenu svijest. Želja mi je da pomognem ljudima osvijestiti to gledište, jer smo mi ljudi, koliko god bili duhovni, neizbježno i biološka bića te bismo se mogli okoristiti već naučenim lekcijama iz četiri i pol milijarde godina "improviziranog plesa" zvanog evolucija.

Poziv na buđenje

Kako bismo shvatili zašto se trenutni tijek globalizacije ne može na ovaj način nastaviti dalje te da mora postati zdraviji, moramo pogledati bitne suprotnosti između onoga što nazivamo slobodni tržišni kapitalizam (u stvari se radi o globalnom totalitarističkom kapitalizmu) i onoga što bismo trebali stvoriti: demokratski i ekološki

osviješten gospodarski sustav. Željela bih prokomentirati ovu bitnu suprotnost iz perspektive biologa, ali pogledajmo prvo obrazac rastuće opozicije korporativnoj globalizaciji.

Neki kapitalistički poduzetnici su se udružili kako bi pronašli načine za provođenje alternativnog kapitalizma koji je odgovoran prema zajednici, i to u organizacijama poput *The World Business Academy*, *Business for Social Responsibility*, *Social Ventures Network* i *Conscious Business Alliance*. Značajan broj inteligentnih i uglednih kritičara okupio se na Međunarodnom forumu o globalizaciji (IFG), koji je upravo otisnuo zbornik s četrdesetak članaka na tu temu.¹

Od svih ljudi koji se bave ovim pitanjem, najveće iznenađenje predstavlja multimilijarder **George Soros**, čovjek koji se nalazi među najvećim dobitnicima globalnog casina stvorenog uz pomoć korporativnog kapitalizma kojem se sada suprotstavlja.

Soros nas upozorava o "*Kapitalističkoj prijetnji*" u članku časopisa *Atlantic Monthly*. Iako nije prvi koji je ukazao na žrtvovanje vrijednosti zajednice zbog vrijednosti tržišta, mora ga se bez daljnega označiti kao jednog od najuvjerljivijih kritičara korporativnog kapitalizma današnjice. Robert Kuttner je napisao u Los Angeles Timesu: "Kada čovjek koji zarađuje milijarde poznavanjem tržišta upozorava o njihovoj pretjeranosti, čak bi i najveći branitelji kapitalizma trebali obratiti pažnju." Ili kako bi Soros sâm rekao: "Vjerujem da glavni neprijatelj otvorenog društva nije komunizam nego kapitalizam."

Komunizam protiv kapitalizma? Vratimo se na trenutak "*komunističkoj prijetnji*". Promatrana očima biologa, drama kapitalizam-komunizam koja se odvijala većinu naših života, ako ne i cijeli život, otkriva osnovnu dramatičnu pogrešku. Igrali smo vlastite uloge prihvaćajući čudan i nemoguć ideološki izbor: sagraditi društvo na interesima pojedinaca ili na interesima zajednice.

Ili? Kako god da nazovemo ekonomsko-političke sustave u različitim vremenima i prostorima, mislim da se svi možemo složiti da su to živi sustavi. Ako ih tako vidimo onda i/ili izbor nema smisla. živi sustav može održavati svoje zdravlje samo ako postoji ravnoteža interesa između dijelova i cjeline, između

pojedinih i zajednice. žrtvovati jedno zbog drugog ubilo bi sustav, kao što se dogodilo sovjetskom komunizmu, i kao što nas Soros upozorava da bi se moglo dogoditi i kapitalizmu. Pritom naglašava: "Suradnja u prirodi je dio sustava jednako kao i konkurencija", te dodaje: "Doktrina liberalnog kapitalizma u kojem se puna sloboda daje privatnoj inicijativi podrazumijeva da se najveće zajedničko dobro postiže neprestanim stremljenjem za vlastitim interesom." Ako se vlastiti interesi ne ublaže prepoznavanjem interesa zajednice, društvo na kojem počiva tržište može se raspasti.

Čini se da su u praksi ova dva sustava imala više toga zajedničkog nego što je to ideološki bilo naznačeno. **Alvin Toffler** je bio prvi autor za kojeg se sjećam da je progovorio o sličnostima između sovjetskog istoka i kapitalističkog zapada: Oba su, kako je naglasio, iskorištavala treće zemlje kako bi podržali svoja ogromna industrijska gospodarstva.² **David Korten** danas ide još dalje te u zbirci članaka s Međunarodnog foruma o globalizaciji govori "*da je moderan gospodarski sustav temeljen na ideologiji tržišnog kapitalizma osuđen na samouništenje iz istih razloga zbog kojih je marksistička ekonomija propala u Istočnoj Europi i bivšem Sovjetskom savezu*." Pritom iznosi njihove zajedničke karakteristike:

- koncentracija gospodarske moći u neodgovornim i malverzacijama sklonim institucijama (državne ili transnacionalne korporacije),
- uništavanje ekosustava u ime napretka,
- erozija društvenog kapitala zbog ovisnosti o obespravljajućim mega-institucijama,
- ograničena shvaćanja ljudskih potreba zbog čega su izgubljene vrijednosti zajednice i duhovna povezanost sa Zemljom.

Uočiti ćete da su i kapitalizam i komunizam sustavi u kojima je najvišoj razini vlasti dozvoljeno ukidati ovlasti lokalnim i pojedinačnim razinama. Na takvo ponašanje smo se navikli unutar komunističkog sustava, ali smo zanemarivali propadanje nekih naših demokratskih principa u procesu kapitalističke globalizacije.

Globalizacija uz NAFTA-u, GATT i WTO

U zborniku IFG-a demokratski aktivist Ralph Nader i odvjetnica Lori Wallach vrlo jasno objašnjavaju kako su se institucije globalnog korporativnog totalitarizma razvile od Svjetske Banke i IMF-a do NAFTA-e, GATT-a i WTO-a, koji su osnovani na način da ih nitko ne razumije osim njihovih osnivača. Koliko je građana u sedamdeset država članica WTO-a svjesno da su njihovi "demokratski" parlamenti svojim glasovanjem ukinuli suverenitet njihovih nacija, pristajući na odredbe WTO-a, prema kojima se vodstvo WTO-a može sastati u tajnosti i osporiti bilo koji zakon na bilo kojoj razini u svakoj naciji, državi, pokrajini ili gradu, za kojeg smatraju da je u sukobu s njihovim interesima?

Ciljevi WTO-a nisu osmišljeni da bi povećali blagostanje ljudske zajednice. Čini se da su određeni od "šaćice igrača" koji su uspjeli preuzeti kontrolu nad procesom osmišljenim da bi se vrlo maleni broj ljudi obogatio na štetu nas ostalih. Nader i Wallach naglašavaju da je WTO trajna i zakonita struktura obvezujućih odredaba od kojih se "niti jedna ne bavi zaštitom okoliša, zdravljem, radom ili ljudskim pravima. Štoviše, u institucionalnim načelima WTO-a ne postoje mjere koje bi zaštitile ili potaknule otvorenost, sudjelovanje ili odgovornost... a neke odredbe zahtijevaju da dokumenti i procedure ostanu tajni."

Sve države članice WTO-a su predale ovlast WTO-u da za njih obavlja pregovore. Moraju prihvatiti odluke WTO-a te čak mogu biti prisiljene promijeniti neke od sadašnjih ili budućih zakona ako je prema odredbama WTO-a "postignuće bilo kojeg cilja WTO-a ugroženo" postojanjem takvih zakona. Tijela za rješavanje trgovačkih sporova WTO-a i NAFTA-e ne jamče svojim članicama gospodarsku nepristranost. Također, oni drže sve svoje procese, dokumente i transkripte tajnima. Pojedinci i mediji ne smiju u tome sudjelovati, a ne dozvoljavaju niti revizije i žalbe.

Tako je rečeno Tajlandu da ne može odbiti uvoz američkih cigareta zbog zdravstvenih razloga, a Indoneziji da ne može zadržati šećernu trsku koju treba za domaće potrebe. Ni djeca ni odrasli nisu zaštićeni od iskorištavajućih i nezdravih radnih uvjeta,

i niti jedna zemlja članica ne može učiniti ništa za zaštitu svoje lokalne industrije i zapošljavanja od neloyalne konkurencije na svjetskom tržištu. Organska proizvodnja za vlastite potrebe je praktički stavljena izvan zakona, dok je državama, zbog kratkoročnog profita, nametnuta upotreba otrovnih kemikalija koje uništavaju zdravlje ljudi, usjeve, zemlju, zrak i vodu.

Nepotrebno smo se odrekli demokracije, zajednice, zdravlja i blagostanja. Nismo obraćali pažnju kada su naši izabrani predstavnici glasovali. Iako smo mogli nabaviti tekst sporazuma i proučiti preko 500 gusto pisanih stranica, pretpostavili smo da živimo u demokraciji koju će naši izabrani predstavnici podupirati te da će prilikom glasovanja, obzirom da im je to posao, znati što učiniti. Također smo očekivali da će nas javni mediji odgovornije obavještavati o tim važnim događajima u ljudskoj povijesti. No, i mediji su globalizirani u tom istom procesu.

Pouke iz prirode

Ako shvatimo pojedinca, zajednicu, narod i globalno ljudsko društvo kao živuće sustave koji su međusobno povezani, poput ruskih babuški ili kineskih kutijica, tada možemo bolje razumjeti što se ustvari događa. **Arthur Koestler** je imao lijep izraz za ovu koncepciju: *holons in holarchies (cjeline u hijerarhiji cjelina)*.³ Osnovna pogreška kod komunističkih i kapitalističkih sustava je podređenost interesa lokalne cjeline (bilo pojedinačne ili cijele zajednice) interesima nacionalnih ili globalnih cjelina. Na Zapadu smo prihvatili ideologiju po kojoj je blagostanje pojedinca primarno i po kojoj je naša demokracija dobra za zajednicu. Međutim, ova se teorija nije dokazala u praksi.

Rječnikom biologije, megakorporacije, sada globalno potvrđene od strane WTO-a i GATT-a, ne obaziru se na interese svojih sastavnih cjelina: naroda, lokalnih zajednica i pojedinaca. Kako tvrdi **Nader**: "*Prema pravilima WTO-a, primjerice, određeni 'ciljevi' su zabranjeni u svim zakonodavstvima (nacionalnim, državnim, županijskim, gradskim...)... uključujući (ciljeve poput) osiguravanja značajnih subvencija za unapređenje očuvanja energije, održivu poljoprivredu ili ekološke tehnologije.*"

Promotrimo sada ljudsko tijelo - živi organizam koji nam je svima najpoznatiji. Već dugo znamo da je naše tijelo skup stanica. Ima središnji živčani sustav koji stalno nadgleda sve dijelove i funkcije te donosi pametne odluke koje služe interesima cijelog organizma, i imunološki sustav koji štiti integritet i zdravlje od raznih nametnika.

Nedavno je mikrobiologija otkrila da pojedinačne stanice posjeduju relativnu autonomiju: svaka stanica stalno donosi vlastite odluke, na primjer, što će učiti i izaći kroz staničnu membranu, i koji dijelovi DNA će se kopirati iz jezgre kako bi se održalo zdravlje stanice. Stoga teško možemo govoriti o automatizmu rada stanice, kao što smo do sada mislili!

Jasno je da pojedinačne stanice, njihove zajednice - organi i cijelo tijelo moraju stalno "pregovarati" o potrebama i interesima kako bi se postigla dinamička ravnoteža. Karcinom - prekomjeren rast pojedinačnih stanica koje nadvladaju potrebe cjeline - je primjer što se događa kada nestane ravnoteže. Na isti način zreli ekosustavi - npr. prašuma - predstavljaju složen proces stalnog "pregovaranja" među vrstama te između pojedinih vrsta i samoregulirajuće cjeline sastavljene od različitih mikro i makro vrsta te zraka, vode, stijena, sunca, magnetskog polja...

Očito je da na život u procesu evolucije gledam s uvažavanjem, kao na samoorganizirajući pothvat - priroda može ponekad zastati u svojem improvizirajućem plesu, ili napraviti neke krive korake, pogotovo kod mladih i snažnih vrsta, ali je suviše inteligentna da nastavi metodom slučajnosti. U procesu evolucije možemo raspoznati ponavljajući obrazac u kojem agresivna konkurencija dovodi do opasnosti od izumiranja, što se zatim izbjegava stvaranjem kooperativnih saveza.

Novi biološki podaci o stanicama, višestaničnim organizmima i zrelim ekosustavima kao kooperativnim pothvatima, osporavaju naše ukorijenjeno mišljenje o antagonističkoj konkurenciji kao pokretačkoj sili evolucije, koje je prihvaćeno kao razumno objašnjenje kapitalističke konkurentnosti. (Obratite pažnju da se kooperativna strana evolucije naglašava u Sovjetskom savezu.) Kao što Soros kaže: "Nešto nije u redu kada je preživljavanje najposobnijih vodeći princip

civiliziranog društva. Ovaj se društveni darvinizam temelji na staromodnoj teoriji evolucije."

Što to sprečava vaše stanice, ili organe da slijede samo svoj vlastiti interes u natjecanju u kojem mnogi "gube", a malo tko "pobjeđuje"? Očiti odgovor je da su one dio kooperativnog višestaničnog bića - cjeline koja je započela kao jedna stanica, ali je mnogo više od pukog zbroja stanica od kojih je nastala. To biće je, poput svake stanice od koje se sastoji, autopoetično; tj. samonastajuće i samoodrživo, pa prema tome i samorefleksivno i samointeresno.

Čudno je da ova ideja o istodobnom vlastitom interesu na različitim razinama živućih organizama nije popularna među evolucionistima. Darwin je, kao što dobro znamo, smatrao da pokretačku silu evolucije čini natjecanje na pojedinačnoj razini (kapitalistička verzija), dok su kasniji biolozi uzvratili alternativom o vlastitom interesu vrsta, gdje su pojedinci pokazali altruizam i vlastito žrtvovanje za opće dobro (komunistička verzija). Na kraju dolazimo do **Richarda Dawkinsa** koji tvrdi da su obje strane u krivu i da pokretačku silu evolucije čini borba između sebičnih gena (mikrokapitalizam?).

Ovaj rašireni i/ili sindrom u našem društvu postavlja nas često pred izbor - kapitalizam ili komunizam, te između razmišljanja i djelovanja lokalno ili globalno. Čini mi se da su svi spomenuti evolucionisti u pravu, ali ne dovoljno. Evolucija živih organizama, kao i njihov život, je improvizirajući ples "pregovaranja" između pojedinih dijelova i cjeline, te između cjelina u hijerarhijskoj podjeli. Ovaj ples je potaknut vlastitim interesom svakog dijela i razine, oblikovan kompromisima nastalim u saznanju da niti jedan dio ne može biti žrtvovan, a da se ne uništi cjelina. U naponu snage ovaj ples postaje prekrasno elegantan i harmoničan u svojoj dinamici neantagonističkih kontrasta i odluka.

Moja nada leži u činjenici da je život fleksibilan te da su najveće katastrofe u povijesti našeg planeta polučile najveću kreativnost.

Dinamika prirodne demokracije

Istražimo još malo ovu pokretačku dinamiku. Aristofan je davno govorio o bračnim partnerima: "Ne možemo živjeti s njima, a ne možemo živjeti ni bez njih". Bračni život ima neke posebne interese koji su često u sukobu s pojedinačnim interesima svakog od partnera. Ili kako kaže jedan indijanski mit o postanku, svemir je započeo kao more mlijeka na kojem su nastali mali valovi, podijeljeni u sebi između želje da se odvoje i budu samostalni i želje da ostanu sjedinjeni s morem. Ovo su metafore o pojedincu i zajednici u beskrajnom stvaralačkom dijalogu i metalogu vlastitog izričaja, koji su prepoznati još u antičko doba. Ono što je važno u ovom dijalogu je da suprotnosti ne prelaze u antagonizam.

Nitko ne poriče da smo mi ljudi društvena bića poput mrava ili gorila, te da su kapitalizam i komunizam društveni sustavi. Posjedovanje vizije omogućilo bi nam da ih vidimo kao eksperimente i da ih procijenimo kao društvene sustave koji nisu znali uravnotežiti interese pojedinaca i zajednice, jer su jedne interese podčinili drugima.

Važno je primijetiti da su i kapitalizam i komunizam bili dijelom inspirirani demokratskom političkom ekonomijom i društvenom strukturom američkih Indijanaca iz plemena Haudenosaunee, zajednice koju Europljani zovu Irokezi. Ben Franklin, jedan od utjecajnih osnivača SAD-a, s jedne strane i Friedrich Engels, koji je utjecao na Karla Marxa, s druge strane bili su inspirirani ovom jedinstvenom demokracijom⁴. Nažalost, ni kapitalizam ni komunizam inspirirani plemenom Haudenosaunee nikad nisu zaista funkcionirali po tim principima.

Od drugih izvornih kultura bi trebali preuzeti saznanje da je čovječanstvo samo jedna cjelina u sklopu Zemlje kao veće cjeline. Pri takvom stanju svijesti, jasno bismo vidjeli prednost u prevladavanju (ne uklanjanju) ljudskih razlika, te bismo odmah prestali s negiranjem interesa planete i našim razuzdanim uništavanjem prirode koja nas sve teže i teže podnosi.

Ako smo zaista inteligentna vrsta - iako mislim da bi nas ostale vrste iz svemira smatrale vrlo primitivnima zbog uništavanja okoliša koji nam omogućuje život i

zbog našeg smiješnog antagonizma oko onoga što kome pripada - potražili bismo na planeti na kojoj smo nastali upute o načinu življenja, što je i bila prvobitna ideja filozofije u antičkoj Grčkoj. Tada bi nam postalo jasno da su ljudske aktivnosti dostigle opasnu razinu neravnoteže između agresivnog konkuriranja i gomilanja materijalnih dobara, te da moramo surađivati ako ne želimo izumrijeti zajedno s desecima tisuća ostalih vrsta koje uništavamo svake godine.

Što treba učiniti?

Novi val protesta zbog korporativne pohlepe je, kako sam već ranije rekla, zdrava reakcija na globalnu Monopoly igru "Pobijedi ili izgubi". No, globalizacija je nezaustavljiva i prirodno sljedeća faza evolucije; ne možemo je u potpunosti kontrolirati i malo je vjerojatno da ćemo je zaustaviti. Jasno je da smo već globalizirali prijevoz, komunikacije, novac, industriju, hranu, obranu, zagađenje i druge aspekte ljudske kulture. Dobra je vijest da ne moramo igrati Monopoly kako bismo postali globalizirani. Postoje, kako je rekla Hazel Henderson, druge igre: igre u kojima svi pobjeđuju.⁵

Kao što Henderson naglašava, najmoćnije nacije UN-a su podjarmile Svjetsku banku i IMF, dominirale raspravama GATT-a i osnovala WTO zajedno s korporacijama i financijskim institucijama. U istom vremenskom periodu su UN-ove posebne agencije potpisivale ugovore i sporazume o nuklearnom razvoju (IAEA), pravilima u zračnom prometu (IATA) i poštanskim cijenama (GPU), ali i marljivo radile na unapređenju zdravlja, obrazovanja i sigurnosti. Istodobno su prihvaćale mnogo kritika i preporuka za restrukturiranje UN-a, što je sada i službeni proces. Očito je da UN mogu biti samo onoliko dobri koliko to žele zemlje članice i koliko ih NGO (non-governmental organisations - nevladine organizacije op.ur.) mogu na to natjerati.

Istraživanja pokazuju da Amerikanci podržavaju UN, iako njihova vlada ne plaća svoje obaveze i stalno prijeti da će se povući. Ukoliko to i učine, doći će do značajnih globalnih promjena.

Prema riječima Hazel Henderson UN ostaju "najveći svjetski stvaratelj mreža, posrednik i pregovarač", bez obzira na mnoge svoje probleme i razna negativna mišljenja koja postoje o njima. Svi novi problemi globalizacije proizlaze iz organizacija UN-a, pogotovo iz GATT-a i WTO-a. Stoga moramo snažan pritisak javnosti kroz nevladine organizacije koje se sve više dokazuju kao "činitelji promjene" vidjeti kao znak nade. Na primjer, UNDP pod vodstvom Gusa Spetha je restrukturiran tako da uključi nevladine organizacije i obično građanstvo u svoje programe te da podrži demilitarizaciju. Na UN-ovoj Svjetskoj konferenciji o društvenom razvoju održanoj 1995.g. u Kopenhaguenu, a koju je pokrivalo dvije tisuće novinara, raspravljalo se o zamjeni GNP-a (Gross National Product - bruto društveni proizvod; treba ga razlikovati od GDP-a (Gross Domestic Product) - bruto domaći proizvod op.ur.) s novom razvojnom paradigmom koja je usmjerena na čovjeka te ekološki održiva. 1996.g. UN Habitat II Summit u Istanbulu je bio domaćin World Business Forumu na kojem je pokrenut proces za razvoj globalnih standarda. Osoblje Svjetske banke čini značajne napredne promjene. Radničke organizacije, religijska tijela, investicijski i mirovinski fondovi, sastanci poput konferencija Mihaila Gorbačova te pokreti građana, također doprinose globalnom osvješćivanju i restrukturiranju ljudskog društva.

Povjesničar **Arnold Toynbee** je proučavao dvadeset i jednu izumrlu civilizaciju tražeći zajedničke čimbenike za njihov nestanak. **Dva najvažnija čimbenika, kako se čini, su velika koncentracija bogatstva i nefleksibilnost kod suočavanja s promijenjenim uvjetima unutar i oko njih.** Ne možemo i dalje igrati Monopoly u uvjetima koji traže suradnju u rješavanju novih i očito globalnih problema. Časopis *Atlantic Monthly* je na naslovnici iz veljače 1994. g. prikazao zapaljenu zemlju kako bi ilustrirao članak "*The Coming Anarchy*" ("Nadolazeća Anarhija") autora **Roberta Kaplana** koji je upozorio da svi oni koji misle da je situacija sasvim u redu zanemaruju tri četvrtine svijeta. Tri godine kasnije, isti časopis donosi novu naslovnu priču u kojoj nam George Soros govori da je globalni korporativni i financijski kapitalizam manjkav sustav.

Dobro! Sada je napokon slika jasnija i možemo nastaviti sa zadatkom spašavanja naše civilizacije od propasti. Možemo sami sebi dokazati da smo zrela vrsta koja je spremna učiti iz iskustava koje naša

planeta ima u razvijanju funkcionalnih živućih sustava.

Načela živućih sustava

Promotrite svjetsko gospodarstvo i zamislite ga kao živući sustav poput vašeg tijela. Pomislite što bi se dogodilo vašem tijelu da su krvne stanice u kostima sirovine, koje "sjeverni industrijalci", poput pluća i srca, iskopavaju te ih potom prevoze u svoje proizvodne i distribucijske centre gdje se krv pročišćava i dodaje kisik kako bi se stvorio koristan proizvod. Zamislite da je tada objavljeno da će krv biti distribuirana samo u one organe koji je mogu platiti. Ono što se ne proda označava se kao višak i baca ili se pohranjuje dok se potražnja ne poveća. Koliko bi dugo vaše tijelo moglo tako živjeti?

Kada ćemo UN i njezine organizacije pretvoriti u upravljačka tijela koja će biti posvećena služenju kao naš središnji živčani sustav? Kada će se naša različitost slaviti poput različitosti naših organa i stanica? Kada ćemo se brinuti za zdravlje lokalnih bioregija u našoj globalnoj zajednici kao što se brinemo za naše tijelo? Kada ćemo stvoriti uvjete pune zaposlenosti kao što to čini naše tijelo sa stanicama? Kada ćemo iskoristiti njegovu učinkovitu i korisnu ekonomičnost?

Očito je da ove metafore imaju svoja ograničenja te ne mislim predlagati da moramo bezrezervno oponašati naša tijela. No, tijela pobijaju nerealističke mehanicističke metafore savršenih društava kao dobro podmazanih strojeva. Metafore svi razumijemo, bez obzira na naše stavove ili politička i duhovna uvjerenja. One nam ukazuju na glavne karakteristike i principe svih zdravih živućih sustava ili cjelina, bilo da su sačinjeni od jedne stanice, tijela, obitelji, zajednica, ekosustava, nacija ili cijelog svijeta. Njihovim razumijevanjem možemo ocijeniti zdravlje nekog živućeg sustava i uočiti njegovu možebitnu disfunkcionalnost. To će nam dati rješenja koja će stvoriti zdraviji sustav.

Xilonem Garcia, Meshika starješina u Meksiku, jednom prilikom mi je rekao: "Svatko tko zna upravljati kućanstvom, zna upravljati i svijetom." To bi se moglo preoblikovati na sljedeći način: "Svatko tko poznaje principe živućih organizama može ih

prilagoditi bilo kojoj cjelini na bilo kojoj razini." Neobično je da smo svjesni ovih principa koji funkcioniraju u našim tijelima i čini se da ih dobro koristimo na razini obitelji. Nitko ne izglednuje troje djece da bi se četvrto prejelo, ili uzgaja biljke u jednom kutu vrta, a ostali dio uništava. Na razini zajednice ti principi funkcioniraju do te mjere da postoji stvarna zajednica. Nakon toga se čini da smo ih izgubili.

Ne smijemo dozvoliti globalizaciji da se ne obazire na interese ljudi i lokalnih gospodarstava. Ravnoteža interesa cjeline globalnog gospodarstva te regionalnih i lokalnih gospodarstava od kojih se sastoji je jednako važna kao i ravnoteža interesa bilo kojeg lokalnog gospodarstva i interesa ljudi i ostalih dionika koji ju čine. Jačanje samodovoljnih lokalnih gospodarstava i stvaranje dovoljno jakog pokreta koji će zahtijevati promjene u samom GATT/WTO-u i njihovom osnivaču UN-u, ispravan je odgovor svjetskoj korporativnoj državi koja je oživjela GATT i WTO pod nazivom "ekonomskog liberalizma" bez demokratskog glasa.

Ako poslušamo savjet našeg tijela ili same Zemlje sa svojim raznolikim ekosustavima, vidjet ćemo da je bioregionalizam - kojeg čine lokalna samodovoljna gospodarstva - potreban i važan oblik zdrave globalizacije jednako kao i pravični međunarodni trgovački odnosi. Sigurno je da niti jedan dio zdravog globalnog gospodarstva neće biti sposoban iskorištavati neki drugi dio. To znači da će lokalna gospodarstva morati sama sebe zaštititi protiv nepravedne trgovine te da će jaka gospodarstva morati iskreno pomagati slabijima u njihovom razvoju.

Živučje cjeline u prirodi unapređuju vlastito zdravlje, zdravlje svojih sastavnih dijelova i cjelina (npr. ekosustavi) i zdravlje njihovih sastavnih dijelova i cjelina (npr. stanice) u improviziranom plesu "pregovaranja" interesa koji sam ranije opisala. Najbolje životno osiguranje za bilo koju vrstu je osigurati da se svi proizvodi i otpad ponovno koriste kako u cjelini tako i u sastavnim dijelovima. Recikliranje je ključno svojstvo zemljinog plesa - u prirodi nema otpada.

Druge vrste, bilo da su to ribe, ptice ili sisavci, znaju kako treba živjeti; njihovi pregovori o teritoriju uglavnom su ritualnog karaktera i veoma rijetko

dovode do ubijanja. Ali ljudi imaju veliku i jedinstvenu slobodu izbora, gotovo bez ograničenja u ponašanju. Zdrav ljudski društveni sustav zahtijeva smišljene naputke ponašanja. Pravo i etika su sustavi vođenja koje smo razvili kako bismo ograničili negativno ponašanje i inspirirali pozitivno ponašanje koje se mora temeljiti na vrijednostima.

Naravno, današnje tržišne i novčane vrednote model su za cijelo potrošačko društvo i, što je još gore, za siromašne države, koje ih podržavaju, iako imaju malo mogućnosti u tome sudjelovati. Stoga moramo nazdraviti ili barem uzdahnuti s olakšanjem zbog promjene smjera, odnosno zbog toga što je Soros promijenio stav i donio upozorenje. Ako ga čuju oni koji trebaju, možda još nećemo izumrijeti!

Kada bih im se mogla obratiti, poručila bih im da moramo svjesno transformirati ljudske sustave u otvoreno društvo u skladu s principima zdravih živućih sustava, jer nas evolucijski trenutak tjera da samoorganiziramo humanost u svijetu, htjeli mi to ili ne.

Mark Twain je ispričovijedao priču o mladiću koji se vraća s prvog putovanja u svijet oduševljen sa svime što je njegov otac naučio dok ga nije bilo. Naravno, radi se o karakterizaciji zrelosti, sposobnosti slušanja sakupljene mudrosti starijih. Kada mi ljudi, kao relativno nova vrsta, odbacimo našu adolescentnu oholost prema kojoj mislimo da sve znamo i shvatimo mudrost sakupljenog iskustva našeg planeta, sazrijet ćemo kao vrsta, na našu korist, korist svih drugih vrsta, kao i na korist cijele planete.

Literatura:

1. Jerry Mander and Edward Goldsmith, Eds., *The Case, Against the Global Economy and For a Return to the Local*, San Francisco: Sierra Club Books, 1996.
2. Alvin Toffler, *The Third Wave*, London: William Collins, 1980.
3. Arthur Koestler, Janus; *A Summing Up*, London: Pan Books, 1978.
4. Vidi Paula Underwood, "Creation and Organization: A Native American Looks at Economics", Perspectives on Business and Global Change, Vol 10, No 4, 1996, p. 24.
5. Hazel Henderson, *Paradigms in Progress: Life Beyond Economics*, San Francisco: Berrett-Koehler, 1991; *Building a Win/Win World: Life Beyond Global Economic Warfare*, San Francisco: Berrett-Koehler, 1996.

Copyright: World Business Academy, 1998.
Uredio: Marko Lučić
Lektura: Sanjin Lukarić
Prijevod: Cleo - jezici i informatika, Zagreb

